

NIEPOSPOLITY (159) *ai*

W pisowni łącznej (153), w rozłącznej (6).

e oraz oba o jasne.

comp niepospolitszy (1).

sg m N niepospolity (32). ◇ G niepospolit(e)go (8). ◇ D niepospolit(e)mu (1). ◇ A niepospolity (5), niepospolit(e)go (1). ◇ I niepospolitym (5) GliczKsiąż, BielKron, Mącz, SienLekAndr, KlonŻal, niepospolit(e)m (1) PatKaz II. ◇ L niepospolitym (2). ◇ f N niepospolitą (10), niepospolit(a) (3). ◇ G niepospolit(e)j (25). ◇ D niepospolit(e)j (1). ◇ A niepospolitą (16). ◇ I niepospolitą (1). ◇ n N niepospolit(e) (10). ◇ G niepospolit(e)go, niepospolitsz(e)go (10). ◇ A niepospolit(e) (2). ◇ pl N m pers niepospolici (3). m an niepospolici (1) [cum N pl ptacy]. subst niepospolit(e) (5). ◇ G niepospolitych (11). ◇ A subst niepospolité (5); -é (1), -(e) (4). ◇ I m niepospolit(e)mi (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII (z Cn) – XVIII w. pospolity.

1. *Niezwykły, osobliwy, nieoczekiwany, niespotykany, nadzwyczajny, jedyńy w swoim rodzaju; exquisitus, generosus, insignis, notabilis, singularis, superbus Mącz, Cn; inclutus, inopinatus, insolitus, magnus, merus, non vulgaris, praesignis, rarus, specialis Mącz; aureus, conquisitus, divinus, edecimatus, electibilis, electilis, excellens, incredibilis, lectus, masculus, opimus, (per)nobilis, praeclarus, praedivinus, praestabilis, praestans, unicus Cn (131) : Płołynkowa wodkha ma w łobie niepołpolithe włołnołci FalZioł II 9a; Też złoto łkrobane w wodkę wołowego ięzyka/ albo w potrawy, ma niepołpolitą włołnołć naprzeciw tey niemoczy. FalZioł V 76v, V 27v, 81v; Rarum pudiciae exemplum, to iełt/ przykłał okazania cnoty niepołpolity. BielKron 127; A tak tego roku były trzy ziałzdy niepołpolite. BielKron 191v; Ma to miałto v kołciola wieżę mocną/ chędogą/ ziałłem niepołpolitym łprawioną BielKron 286v; Cęlarz zalię dárował obu krolu po złotogłowie niepołpolitym ná łrebrze BielKron 414v; Ná tych gorách/ lęgå łie Białłozorowie/ Sokoli Białli/ y inni pthacy niepołpoliłci BielKron 433v, 257, 267v, 273, 287, 384, 414v; Acipenser seu Aquipenser, piscis magnae aestimationis olim. Ribá, niepołpolita ná kłtorey łufzcziną włpák leży/ to yełt/ ku głowie á nie ku ogonowi. Mącz 2d; Omnis iuventus sub signis Veneris militat [...] nic niepołpolitszego młodym yáko miłować. Mącz 221b; Rarus Metaph. Niepołpolity/ zńamienity/ ofobliwy. Mącz 346d; Sanum iudicium, Rządne łtáteczne á niepołpolite złańie á łáłzienie o rzeczách. Mącz 367c, 101d, 102d, 143d, 155c, 168a (20); iż W.P.M. takowym/ ácz podłym/ ále niepołpolitym dárem/ gárdzić niebęłdziełz raczył SienLekAndr a2v; KochFr 116; Przed ołtátecznym wieku łwego krełem/ Niepołpolitym ołłachcił napil'em Smierć łwoię łławną KlonŻal A4v, D3; GostGospSieb +2; GrochKal 23; KochFrag 22; CiekPotr 85.*

Wyrażenia: »niepospolita moc« [szyk 7:2] (9): Soldanella ma niepołpolitą moc z wywołzić s człowieka opuchłęgo z żywota wodę zoltał FalZioł I 141a; Też wino białe z Mirrą á z oliwą przywarzone/ to w włciach trzymay/ iełt niepołpolithey mocy ku vmocznieniu porułzonych zębow FalZioł V 80v, I 141a, b, 153b, II 10d, 12a (9).

»niepospolita rzecz« = notabilis res Mącz (2): Też chęć niepołpolitych rzeczy brzemiennych niewiałt/ ktore zwykły bywać w nich (acżkolwiek nie zawałze) tedy na takowe żáłdze iedzenia dziwnęgo. FalZioł V 83; Mącz 250d.

Szeregi: »dziwny a niepospolity« (2): Też fok babczany/ mały babki/ z miodem pitym dany [...] ciepło wypić/ dziwną á niepoſpolithą ma mocz naprzeciw quartanie. *FalZioł* V 89v, V 76.

»osobny a niepospolity« (1): ROzmarinową wodę ktorimkolwiek obyczaiem przyprawifz [...] tedy ma ofobną mocz á niepoſpolithą ku zdrowiu ludzkiemu *FalZioł* II 10d.

W przen (1) : O wielkaż tho obietnicá á niepoſpolity ſkarb tego to iáko ſłyſzyſz miłofiernego człowieka. *RejZwierc* 140.

a. *Doskonały, wyborny, wyróżniający się, wspaniały, niebywały; egregius, eximius Mącz, Cn; acer, gravis, maturus, memorabilis, optimus, politus, spectatus, splendidus, summus Mącz (69) :* Wízyſcy mu ſie dziwowáli: Chwałę iego rozum lity/ Y dowcip niepoſpolity. *BierEz* E2v, H2v; Pobudzała mie też ktemu iey miłofci cznota wyſoka/ ſwiętoſć zywota niepoſpolita y bogoboynoſć niewymowna *WróbŻółtGlab* A2v; iſz wnięm była mądroſć y rozum ofobliwy i miał w prawie biegłość niepoſpolithą a był znamieniem Prokuratorem *MurzHist* B4, Kv; Boć on [*Aristipus*] yáko Filozow wyedział iż ćwiczenia w náukách wyzwolonych nyepoſpolite ſą *GliczKsiąż* M4v; Europá krolewná ſioſtrá Kádmuſowá/ tá była niepoſpolitey vrody *BielKron* 48v; Akon álbo Ptolomáis/ miałtho w Fenicyey/ leży nád morzem/ mocne y bogáthe/ vrodzáiu dobrego/ winá ma dobre/ y inne żywnoſci niepoſpolite. *BielKron* 266v; Then był náſzym Krolem Polſkim napierwżym koronowanym/ vrodzenia/ obyczaiow / ſmiałości/ ſtałości/ niepoſpolitych *BielKron* 345v, 49, 54, 75, 130v, 153v (17); Eximius, Wyborny/ ofobliwy/ niepoſpolity/ cudny/ známienity. *Mącz* 102d, 54c, 63d, 71d, [95]a, 122a (25); *KochPs* 32; *PaprUp* F.

niepospolity w czym (1): Bo táka ich miłofć iák máſć známienita/ Kthora w wonnoſci ſwey ieſt niepoſpolita *LubPs* dd3.

W połączeniu szeregowym (1): Nestorea eloquentia, Niepoſpolita wdzięczna á pańska wymowá. *Mącz* 246b.

W charakterystycznych połączeniach: niepospolite(-a, -y) baczenie (5), *bogobojnoſć, cnota* (4), *dowcip* (7), *miłofć, nauka, obyczaje, pamięć, rozum* (2), *ſwiętoſć, wymowa* (2), *zachowanie, życzliwość*.

Wyrażenie: »rzecz niepospolita« (1): á náuczycyel da mu [człowiekowi] rozum y ćwiczeniey człowieczeńſtwu przywoite/ ktore wſytkye rzeczy wyelkye á nyepoſpolite ſą *GliczKsiąż* N8v.

Szeregi: »niepospolity, (albo) osobliwy« (2): Exquisita doctrina Philosophus, Niepoſpolitey álbo ofobliwey nauki Philoſoph/ mędrzec. *Mącz* 336d; Insolita clementia et benignitas, Niepoſpolita ofobliwa łaska/ y miłofciwoſć. *Mącz* 399b.

»wielki a niepospolity« [szyk 2:1] (3): *GliczKsiąż* N8, N8v; poniewaź ſławá iego [*Józefa*] wielkich á niepoſpolitych cnot iedną ſię rzeczą pokazała: iſz go Pan Bog ná to obrał/ áby był oycem mniemanym wiecznego Boga ná ziemi. *SkarŻyw* 241.

a. *Niezwykle skuteczny (o właściwościach leczniczych)* (12) : gdi kniey włóziſz troche Tucijey á czarney helęny y cukru tak iż ſie ty rzeczy w niey roſpuſzczą/ tedy ieſt niepoſpolite lekarſthwo na chore oczy. *FalZioł* II 11a; Też Czofnek iedzony tak ſurowy iako y warzony/ barzo ieſt nie poſpolity *FalZioł* V 73; Też maſz drugą rzecz niepoſpolithą na zaſiędzenie wrzodu w gardle. *FalZioł* V 81; Też reubarbarum ieſt ſilno niepoſpolithe, z wodką mleczową/ á byliczowa: pite. *FalZioł* V 84, I 74a,

109d, II 9d, V 76, 80 (10); Rha, Bárzo wielka rzéká in Sármatia Afiatácá [...] przy który korzenie álbo grzib niepołpolitego lekarstwą róście. *Mqcz* 354d.

W charakterystycznych połączeniach: niepospolite(-a) lekarstwo (6), rzecz (2).

*Szereg: »zdrowy i niepospolity« (1): niemálz Barcí/ [...] w tym miódow łycenia y przypraw/ pícia onego zdrowego y niepołpolitego nie naydzie tu *GostGospSieb* +3v.*

b. *Nadprzyrodzony, taki, który się nie zdarza (2) : mouyá yłz ta myła panna poczáła fyá nyepółpolytem byegyem *PatKaz II* 65v; Tákże też do Lwией iámy wrzucony/ Dániel błogosłáwiony/ widział znák niepołpolity/ wżemu świátu známienity. *ArtKanc* I18v.*

c. *Ciężki, dotkliwy (4) : Gdzież przijechawłzi w padłem (w richle potim) w chorobę nie połpolitá, która mię trzymała więcey niż dwie lecie. *MiechGlab* *2; prziyachawłchi wnałfche moldawłfkye zyemye nałchamey granyczi y wyelkyye nyepółpolythe škodi czynily. *LibLeg* 11/165; *SarnUzn* D3; á iż [złote chrzqszcze] łá niepołpolitá trućiná: tákowému iádowi ták zábieżeć małz *SienLek* 156.*

2. *Sławny, niezwykły, znamienity; wybitny, zręczny, utalentowany (o ludziach); amplius, daedalus, elegans, floridus, grandis, inclytus *Mqcz* (28) : Tego czáfu też był gędzyec niepołpolity Aryon ná wyłpie Lezbo *BielKron* 102v; Theofilus/ ten popalił obrázy w kościelech/ y Lázárzá máłrzá niepołpolitego dał zábic *BielKron* 169; Náfzy Mámáluchowie mieli zbroię/ zárkuły/ y iná zbroię/ łuki/ łtrzelbę rufzniczną: Są ktemu mężowie niepołpolici y śmieli. *BielKron* 456, 6, 252, 307, 434v, 452v; Euripides, Ymię włáłne yednego Greká wielmi vczonego á niepołpolitego skłádacza Tragediey. *Mqcz* 109c; Elegantem regem narras, O niepołpolitym krolu powiedałz. *Mqcz* 187d, 8b, 77a, 131a, 168a, 175a, 351a; ORSZVLI KOCHANOWSKIEY, WDZIĘCZNEY, VCIESZONEY, NIEPOSPOLITEY DZIECINIE *KochTr* 2; *KlonŻal* D3v marg; *KochSob* 60; mezow wibornich Kozakow niepołpolytich leda na rofkazanie ie⁶⁰ wiele potracyc dal *PaprUp* G3; *GrochKal* 19; Sláchetnemu Pánu Chryfztofowi Bernatowi Szydłowłfkiemu/ w Stradowie/ przyiacielowi niepołpolitemu. *KmitaSpit* Av.*

*niepospolity w czym (1): Tegoż roku Máćiey Miechowitá vmárl Doktor w lekarstwie niepołpolity *BielKron* 419.*

W charakterystycznych połączeniach: niepospolity(-a) astronom, doktor, dziecina, gędziec, kozak, krol, łowiec (2), malarz, mqż, pan (2), przyjaciel, rybitwa, rycerz, składacz, strzelec (2), wymowca (3).

*Wyrażenie: »niepospolity człowiek; człowiek niepospolitego serca« = incomparabilis a. summus vir *Mqcz* [szyk 3:1] (3:1): bárzo by to było nyextáłtownyye/ áby go bękártym myano przezywáć/ poniewałz iż niepołpolitym człowiekyem záváždy łyye pokazował. *GliczKsiqż* B6v; Stabili firmo et magno animo vir, Człowiek niepołpolitego łercá. *Mqcz* 204b; incomparabilis vir, Niepołpolity człowiek/ który łobie równia nie ma. *Mqcz* 280b, 432a.*

*Szereg: »zacny a niepospolity« (1): Heros, Známienity człowiek zacny á niepołpolity pan który wielkimi cnotámi yełt obdárzón. *Mqcz* 155b.*

Synonimy: 1. nadzwyczajny, niebywały, nieprosty, niezwyczajny, niezwykły, osobliwy, rzadki; a. doskonały, foremny, godny, przedni, wspaniały, wyborny, zacny, znaczny; b. nadistny, nadistotny, nadpodstatni, nadprzyrodzony; c. ciężki, dotkliwy; 2. niezwykły, sławny, znamienity.

Cf POSPOLITY

